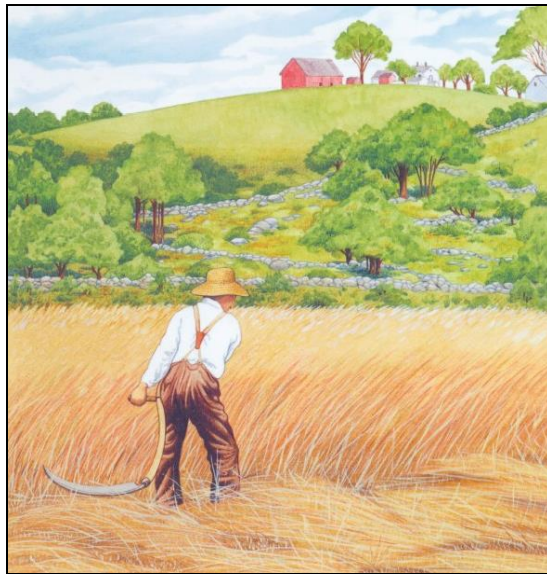

Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
Кафедра географії

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Українське географічне товариство (м. Київ)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
(з міжнародною участю)

**“Етнокультурне ландшафтознавство:
теоретичні та прикладні аспекти”**

28-29 травня 2018 року

Вінниця 2018

УДК 911.53 : 911.2 (043.5)
ББК 26.821

Затверджено до друку Вченою радою
природничо-географічного факультету
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
(протокол № 10 від 13.05.2018)

Редакційна колегія:

Воловик В.М. – доктор географічних наук, професор кафедри географії, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського (відповідальний редактор); **Денисик Г.І.** – доктор географічних наук, професор, зав. кафедри географії ВДПУ імені Михайла Коцюбинського; **Гудзевич А.В.** – доктор географічних наук, професор, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського; **Браславська О.В.** – доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри географії та методики її навчання УДПУ імені Павла Тичини; **Ситник О.І.** – кандидат географічних наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини; **Атаман Л.В.** – кандидат географічних наук, лаборант кафедри географії, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського (технічний секретар).

Етнокультурне ландшафтознавство: теоретичні та прикладні аспекти: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю), м. Вінниця, 28-29 травня 2018 р. / відп. ред. В.М. Воловик. – Вінниця, 2018. – 86 с.

До збірника матеріалів конференції ввійшли доповіді та тези, якими охоплено широкий спектр досліджень, пов'язаних з теоретичними та практичними питаннями етнокультурного ландшафтознавства. Під час роботи конференції висвітлено такі питання: основи теорії і методи дослідження етнокультурних ландшафтів; регіональне етнокультурне ландшафтознавство; етнохронотоп: просторово-часові особливості етнокультурних ландшафтів; каркасні етнокультурні ландшафти; сакральні і тафальні ландшафти; перспективи природокористування, управління та охорона етнокультурних ландшафтів.

Тексти доповідей друкуються в авторській редакції

УДК 911.53 : 911.2 (043.5)

© Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла
Коцюбинського, 2018
© Кафедра географії, 2018

2005. – С. 18–21.

4. Круль В. П. Територіальний розподіл пам'яток архітектури та містобудування Волинської області / В. Круль, І. Добинда // Географічна наука і практика: виклики епохи: матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 130-річчю географії у Львівському університеті (м. Львів, 16-18 травня 2013р.) – Л.: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – С. 276-280.

5. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР: Ил. справ.-каталог. в 4-х т. / [Госстрой УССР и др.; гл. редкой.: Н. Л. Жариков (гл. ред.) и др.]. - К.: Будівельник, 1983. – Т. 1. – 160 с.

МЕМОРІАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС «ХАЩУВАТСЬКА ТРАГЕДІЯ» – ЄВРЕЙСЬКИЙ НЕКРОПОЛЬ ПОДІЛЛЯ

Ситник О.І., Браславська О.В.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Хлевнюк О.Я.

Гайворонський районний краєзнавчий музей

Кіровоградської області

Єврейська національна меншина формувалася упродовж тривалого історичного періоду і займала чільне місце серед населення Поділля. Віками євреї впливали на суспільні, економічні, культурні та політичні процеси, що відбувалися у Подільському регіоні. Проте, упродовж століть влада активно визначала формування способу життя єврейської національної меншини. Заохочення до лихварства і торгівлі у період Польського королівства, смуга осілості, заборона володіти землею та займатись сільським господарством за часів Російської імперії, участь у радянських ідеологічних та економічних експериментах визначали буття єврейського народу [2].

Формування особливого статусу єврейської національної меншини Поділля у період перебування у складі Російської імперії було прямим наслідком дискримінаційної політики стосовно євреїв, що проявилася через смугу осілості та регулювання їхньої діяльності жорсткими нормами. Землі

Поділля стали територією, де євреї отримали право на проживання. Через ці обмеження для проживання основна маса єврейського населення була зосереджена у містах (37,6%) і невеликих містечках (39,8%) смуги осілості, а у селах вони становили лише 2,8% до основного населення. Оскільки в смузі осілості іудеї не могли володіти землею, займатися сільськогосподарським виробництвом, але мали право володіти різного роду мануфактурами в містах постійного проживання, це й сформувало їх специфічний соціально-економічний статус [2].

Окремі подільські містечка, у яких була значна кількість єврейського населення, зберігали національний колорит, що, у свою чергу, визначало їхнє повсякдення, соціально-побутові умови життя, економічні особливості. У багатьох поселеннях міського типу його частка суттєво перевищувала питому вагу цієї меншини відносно всього населення певного регіону. Внаслідок такої концентрації, іудейські громади помітно вплинули на розвиток значної кількості міст і містечок Поділля й України загалом, формування їх архітектурної своєрідності. Дослідники звертають увагу не тільки на архітектуру синагог чи забудову єврейських кварталів, але й на кладовища, які були невід'ємним компонентом місць компактного проживання євреїв [5].

Одним із таких містечок було Хащувате, нині центр сільської Ради Гайворонського району Кіровоградської області, розташоване на лівому березі р. Південний Буг за 7 км від районного центру, що стало відоме завдяки трагічним подіям під час Другої світової війни та найбільшим в Європі меморіалом пам'яті жертв Голокосту.

Село Хащувате згадується у документах з 1362 р., у кін. XVIII – поч. XX ст. мало статус містечка, мешканцями якого були євреї та українці. На поч. XX ст. у ньому нараховувалось близько 6000 чоловік населення, жили і працювали талановиті ремісники і майстри усіх спеціальностей. Вироблялась олія, крупи, також працювало чимало стельмашень, перукарень, харчевень, шевських, кравецьких та інших майстерень, були заїжджі двори-готелі. Щотижня відбувалися великі ярмарки, де торгували зерном, худобою, різними

товарами промислового та кустарного виробництва. У містечку діяли єврейська та українська школи, працювали лікарня, пошта, кінотеатр, синагога, православна церква, залізнична станція. На поч. 1941 р. у Хащуватому населення складало 4335 чол., серед яких переважали євреї (3171 особа) [3,4].

З початком Другої світової війни почалось планомірне і послідовне знищення єврейського населення і 16-20.02.1942р. ця кривава трагедія не оминула Хащувате. За свідченням Леоніда Солгутовського розстрілювали позвірячому, цілими сім'ями. Офіційний список розстріляних склав 783 загиблих, решта – 180 невідомі (існує думка, що їх було значно більше) , серед яких за документальними свідченнями нараховується 376 дітей [3].

Після війни на місці розстрілу було споруджено скромний меморіал, до якого щороку 16 лютого та 9 травня приїздили люди з близького та далекого зарубіжжя – Росії, Узбекистану, США, Ізраїлю, Німеччини (рис. 1).

Рис. 1 Меморіал жертвам Голокосту (зберігся до наших днів)

А кілька років тому Міністерство культури України оголосило місце

розстрілу на єврейському кладовищі пам'ятником культурної спадщини місцевого значення і внесло до державного реєстру пам'яток. Згодом Борис Ташлицький (уродженець Гайворонського району, заслужений будівельник Росії) висловив ідею спорудження на місці розстрілу величного меморіалу. Одразу ж було створено опікунську раду з організаційних питань та благодійний фонд «Меморіал Хашуватської трагедії», правління якого очолив заслужений журналіст України, редактор обласної газети «Україна-Центр» Юхим Мармер. Перші пожертви на будівництво меморіалу надійшли від Бориса Ташлицького, Іларіона та Юхима Мармерів, Леоніда Купітмана, Леонарда Лідберга, композитора Ігоря Крутого (уродженця м. Гайворон) та багатьох інших. Будівництво меморіалу розпочалося восени 2013 р. і завершилось за рекордні 8 місяців [1] (рис.2).

Рис. 2 Меморіальний комплекс «Хашуватська трагедія», відкритий у 2014 р.

«Хашуватська трагедія» – таку назву отримав найбільший у Європі меморіальний комплекс жертвам Голокосту. Він вражає не тільки розмірами, а й насамперед глибоко продуманим змістовим та емоційним наповненням.

На вимуруваній Стіні плачу викарбувані прізвища розстріляних (рис. 3).

Але й досі не всі прізвища загиблих встановлені і робота з уточнення списків розстріляних триває, і, у разі віднайдення нових прізвищ, Стіна плачу буде ними доповнюватися [3,4].

Рис. 3 Фрагмент Стіни плачу із зазначеними прізвищами загиблих

Висока самобутність, гострота почуття, яскравість народного художнього мислення свідчать про глибоко особисте ставлення майстрів до інтерпретації канонічних композиційних схем і сюжетів, а відтак – дозволяють вбачати зв'язок між сьогоденням і минулим та поширенням на українських землях єврейської культури [5].

9.05.2014 р. відбулося урочисте відкриття меморіалу. У якому крім жителів села, взяли участь численні гості з-за кордону, Києва, Кіровограда, Одеси, сусідніх областей тощо.

Під час заходу правозахисник, член Гельсінської спілки, позаштатний радник прем'єр-міністра України, голова Асоціації громадських громад

України Йосип Зісельс зазначив: «Зараз, коли маємо так багато проблем, дуже важливо не забувати загиблих. Ця пам'ять завжди з нами. Україна втратила мільйони своїх синів і дочок. Серед них – півтора мільйона євреїв. Цю цифру важко осягнути. Ми повинні завжди нести із собою пам'ять про них. Бо це дуже важлива наша складова. Без пам'яті ми не можемо йти далі. Нині в нашому житті відбуваються дуже важливі переміни. Серед Небесної сотні є троє євреїв, і ми відчуваємо пам'ять також про них. Коли були на Майдані, ми не відчували себе людьми тієї чи іншої національності, ми відчували себе частиною єдиної великої України, як і зараз. Сподіваюсь, що нелегкі нинішні часи з їхніми негараздами швидко минуть. Незважаючи на всі проблеми, держава, уряд приділяють значну увагу утвердженню міжнаціональної і міжконфесійної злагоди» [3,4].

Список використаних джерел

1. Белые птицы в февральском небе: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uc.kr.ua/2017/02/22/belye-ptytsy-v-fevralskom-nebe/>
2. Кононенко В. В. Єврейське населення Поділля (40-і рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.): монографія / В. В. Кононенко. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. – 370 с.
3. Слідами «Хашуватської трагедії»: про партії смертників та найбільший в Європі меморіал розстріляним євреям: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://persha.kr.ua/article/132771-slidamy-hashhuvatskoyi-tragediyi-pro-partiyi-smertnykiv-ta-najbilshyj-v-yevropi-memorial8/>
4. Хашуватська трагедія: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://day.kyiv.ua/uk/article/poshta-dnya/hashchuvatska-tragediya>
5. Ходорковський Ю.І. Єврейські некрополі України. Серія «Некрополі України» / Ю.І. Ходорковський. – К.: Видавництво «Інтерграфік», 1998. – 80 с.

Зміст

<i>Денисик Г.І.</i>	<i>Етнокультурне ландшафтознавство у Вінницькому педуніверситеті</i>	<i>3</i>
Секція 1. Основи теорії і методи дослідження етнокультурних ландшафтів		
<i>Воловик В.М.</i>	<i>Об'єкт і предмет етнокультурного ландшафтознавства</i>	<i>9</i>
<i>Коржик В.П.</i>	<i>Етнокультурні ландшафти: питання по суті</i>	<i>16</i>
Секція 2. Регіональне етнокультурне ландшафтознавство		
<i>Булах І.І., Шиманська О.В.</i>	<i>Етнокультурні регіони як культурний феномен</i>	<i>20</i>
Секція 3. Етнохронотоп: просторово-часові особливості етнокультурних ландшафтів		
<i>Дєдов О.В.</i>	<i>Німецька аграрна колонізація Східного Поділля</i>	<i>23</i>
<i>Слівінська А.С.</i>	<i>Демографічні особливості формування етнокультурних ландшафтів Поділля та їх збереження</i>	<i>26</i>
Секція 4. Каркасні етнокультурні ландшафти		
<i>Воловик В.М., Фадєєва Т.Ю.</i>	<i>Етнокультурні ландшафти Тизрова</i>	<i>33</i>
Секція 5. Сакральні і тафальні ландшафти		
<i>Volovuk O.</i>	<i>Sakralne zabytki Poznania.....</i>	<i>39</i>
<i>Атаман Л.В.</i>	<i>Скельні монастирі Поділля – унікальний вид сакральних ландшафтів</i>	<i>42</i>
<i>Добинда І.П.,</i>	<i>Сакральні ландшафти найбільших міст Волинської</i>	

Григор'єва Г.В.	<i>області як основа розвитку пізнавального історико-культурного туризму</i>	46
Ситник О.І., Браславська О.В., Хлевнюк О.Я.	<i>Меморіальний комплекс «Хащуватська трагедія» – єврейський некрополь Поділля</i>	51
Канський В.С., Канська В.В.	<i>Сакралогеографіфи</i>	57
Бахновська О.С.	<i>Роль та місце сакральних об'єктів в туристичному потенціалі Вінницької області</i>	60
Секція 6. Перспективи природокористування, управління та охорона етнокультурних ландшафтів		
Мудрак О.В.	<i>Перспективи природокористування та охорони етнокультурних ландшафтів Поділля в контексті стратегії збалансованого розвитку регіону</i>	66
Лаврик О.Д.	<i>До питання становлення інженерного ландшафтознавства</i>	75
Семенко Б.В.	<i>Фестивальний туризм як напрям в'їзного туризму України</i>	80

Наукове видання

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
(з міжнародною участю)

**“Етнокультурне ландшафтознавство:
теоретичні та прикладні аспекти”**

28-29 травня 2018 року

Відповідальний редактор – Воловик Володимир Миколайович